

данас, у свету у коме визуелни ефекти преузимају доминацију над другим изражајним средствима.

На крају, неопходно је истаћи да научна студија садржи богатство представљања различитих књижевности, култура и аутора, што експлицитно показује интересовање Надије Реброње за сагледавање књижевног текста и уметности као драгоценог вида комуникације у најширем и најуниверзалнијем смислу. То свакако показују ауторкини научни увиди, који јужнословенске књижевности сагледавају у књижевним сусретањима између Истока и Запада, дајући им тако кључно место као тачки њиховог сложеног преплитања и сусретања.

Др Елма И. ХАЛИЛЛОВИЋ
Државни универзитет у Новом Пазару
Департаман за филолошке науке
Српска књижевност и језик
elmahalilovic19@yahoo.com

НИМАЛО У ДУХУ КОЛЕКТИВА

Ана Бернс, *Млекација*, прев. Горана Раичевић, Академска књига, Нови Сад 2023

Млекација представља трећи по реду објављен роман Ане Бернс, који јој је донео награду Букер 2018. године. Поред ове престижне награде, роман је добитник Орвелове награде за политичку фикцију 2019. године, као и Међународне даблинске награде за књижевност 2020. године.

Роман представља приповест осамнаестогодишње католикиње (у делу именоване као *средња сесџра*), становнице неименованог места у Северној Ирској. Време радње су седамдесете године прошлог века, за време трајања тзв. *Невоља (The Troubles)*, тридесетогодишњих крвавих борби у Северној Ирској за њено оцепљење од Велике Британије. Упркос „политичким проблемима”, где су бруталност, гротеска и изненадна насилна смрт нормална и устаљена свакодневица, где је нормално да фото-апарати шкљоцају на сваком ћошку и да су телефонски разговори прислушкивани, средњу сестру сналази друга врста проблема – Млекација.

Сама фигура Млекације је мистификована и проблематична. Ко је он, чиме се бави и која је његова страна приче – остаје непознато. Познати су само детаљи садржани у гласинама, али је њихова поузданост под знаком питања. Наводно је у питању четрдесетогодишњи ожењени мушкарац који се представља као млекација, али он то уистину није.

Читалац може да се запита због чега се само његово „занимање” пише великим словом када није једини лик окарактерисан на такав начин. Одговор је *необично* презиме изведено из занимања (што није реткост на англофоном подручју), а да ли је дошао „преко баре”, да ли је припадник „отпадника” или паравојске – остаје мистерија. Поред тога, сазнаје се још и да је сусретао средњу сестру у различитим деловима града и да је био сасвим упућен у детаље њеног живота, а како су виђени заједно, колектив је почео да шири гласине да су љубавници. Међутим, из перспективе главне јунакиње јасно је да тако нешто није истина и да је њој као жртви гласина мучно и све теже да настави свој живот уобичајеним ритмом.

Интересантно је поменути да је фигура млекације удвојена – поред Млекације постоји и „прави млекација” или „човек кога нико не воли”, који се може тумачити као Млекацијин антипод. Парадоксално, упркос мизантропској титули коју му је колектив наденуо, прави млекација је пријатељ породице у којој живи главна јунакиња и представља мушкарца према коме жене из њиховог комшилука гаје наклоност и готово тинејџерску заљубљеност. Као последица удвајања, и прави млекација бива упуцан под сумњом да је државни непријатељ (Млекација). Док се жене из кварта утркују која ће да негује правог млекацију, онај лажни изненада бива убијен и убрзо пада у заборав.

У околностима какве су Невоље, заједница у свему тражи неку политичку спону. Тако можда-момак, који се интересује за аутомеханику, бива критикован и нападнут од старијег комшије због компресора бенглија бловера (или компресора „са заставом”). Ово може бити незгодно за српског читаоца уколико није упознат са ирском историјом и политичким нетрпељивостима између Ираца и Британаца. Ауторка се не служи именима држава (Северна Ирска, Република Ирска и Велика Британија), већ уместо тога користи термине „наши”, „земља преко границе” и „земља преко баре”.

Читање потенцијално може да отежа и избегавање употребе било каквих имена, јер се она, као и заставе и имена држава, сматрају осетљивим и проблематичним. Имена указују на порекло или веру, што доводи до могућих разлога настанка сукоба. У заједници у којој живи средња сестра чак постоје и *чувари имена*, који поседују листу забрањених (енглеских) имена. Зато се, док говори о својој породици и најближима, средња сестра служи искључиво њиховим улогама – можда-момак, мале сестре, прва, друга, трећа сестра; први, други, трећи зет; најдужа пријатељица итд. Само на неколико места су направљени изузеци – поменути чувари имена (Најцел и Џејсон), Пеги (жена коју је волео прави млекација), пра-пра-бака Винифред (име које нам може разрешити питање идентитета породице средње сестре), Млекација и Неко Мекнеко. Кад је реч о последњем имену, Неко Мекнеко може својом конструкцијом да упути на ирско порекло. Неодређеност такође оставља простор да се на њего-

вом месту нађе било ко из породица које су претрпеле многобројне трагедије током Невоља.

Као младу особу, главну јунакињу не занимају политички проблеми. Приморана да живи у дисхармонији и дистопији, она налази бег из свог времена у читању књига из прошлих векова, понајвише осамнаестог и деветнаестог. Међутим, њено урањање у светске класике није свакидашње – она *чииа док хода улицом*. Заједница то види као абнормалну појаву и она постаје предмет оштре критике. Средњу сестру чак прате државни службеници, али не због „састанака са Млекацијом” већ због читања-у-ходу, које виде као претњу – читање оплемењује душу и шири видике. Овај детаљ може се тумачити као оштра критика ограничености друштва и изокренуте перспективе колектива.

Говорећи о перспективи и перцепцији стварности, кроз читав роман се поставља питање ко је заправо у праву и ко има исправан поглед на свет – друштво или средња сестра. Јасно је да средња сестра није иста као они који је окружују, да покушава да допре до њих и пробуди их из духовне успаваности, али сви су глуви за њену истину. Сви имају већ спремне одговоре на њене речи и у великом броју случајева јој не дозвољавају да доврши реченицу. Њени најближи пре верују у оно што кружи као гласина и што припада гласу колектива уместо да верују њој. Средња сестра због тога наилази на неразумевање и улази у учестале сукобе како са старијим сестрама, тако и са мајком. Приморана је да „зажмури на једно око”, или да се претвара да је заборавила догађаје као да се никада нису ни одиграли (*jamais vu*), постајући постепено пасивна бледа утвара у сопственом животу.

У таквој заједници се, међутим, ипак издваја неколико будних фигура. Поред поменутог правог млекације и главне јунакиње, једна од њих је и професорица француског. Уместо да подучава студенте граматички овог језика, на њеним часовима се читају књиге и посматрају заласци сунца, у покушају да се одгонетну праве нијансе неба. Кроз посматрање неба види се још један покушај појединца да утиче на колектив, као и покушај измене погрешне, укалупљене перцепције.

Женска улога у патријархалној средини јасно је одређена и утемељена. Млада жена треба да се уда што пре, док је лепа и пожељна, да се моли Богу и рађа децу. Модерно доба је донело иновације које су промениле однос према женама и њиховим правима, али у граду у ком живи средња сестра чини се да су остала закључана сва вишевековна стереотипна виђења жене као другости, бића која не разазнају истину, вештице или умно неуравнотежене. Жене које се боре за своја права означене су као „жене са проблемима”, док се лик таблетоманке и ликови мајке и њених пријатељица могу тумачити као својеврсне вештице, будући да прва располаже различитим отровима, а друге справљају разне биљне препарате.

На том трагу тематизује се и питање брака. Брак представља једну од светих тајни, али се слободно може рећи да је у овој заједници изгубио своју сакралност и добио обележје једне од обавеза које за већину представљају затвор за срце и емоције. Становници овог града га склапају, али се обично испостави да су га склопили са погрешном особом. Такав је случај са једним од браће главне јунакиње; такав је однос и између њене мајке и правог млекације. Главна јунакиња се и ту разликује од своје мајке, која је упорно присиљава да се уда за било кога, само да се уда, док њој, још увек тинејџерки, није у интересу да учини ишта слично.

Однос према љубави је још један од проблематичних аспеката. Пођимо од можда-односа средње сестре са можда-момком. Мада су у љубавној вези скоро читавих годину дана, они избегавају да је назову правом емотивном везом, избегавајући да прихвате све одговорности коју она носи са собом. С друге стране, ако би је озваничили, њена мајка би их присиљавала на брак. Заједнички живот невенчаних парова за читаву заједницу представља грех и још један повод да се неко обележи и осуди као блудник, због чега сви парови који су одлучили да живе заједно без склапања брака живе у Улици Црвених фењера. Поред самог односа љубави и брака, поставља се и питање хомосексуалног односа – да ли он може бити одраз љубави у таквом колективу? – осликано кроз везу између шефа и можда-момка.

Шире посматрано, роман *Млекација* Ане Бернс представља критику друштва и времена у ком се праве вредности сматрају изврнутим, политичких сукоба и друштвеног слепила, имаголошких и верских предрасуда и стереотипа, али и критику осуђивања другачијег као погрешног.

Јована В. ГАЈИЋ
Универзитет у Новом Саду
Филозофски факултет
Одсек за компаративну књижевност
Основне студије
gajicka022@gmail.com

СВЕТОВИ ВЛАДИМИРА ПИШТАЛА

Владимир Пишћало – њесма о њри светиа, зборник, ур. Селимир Радуловић и Драгана Д. Јовановић, Библиотека Матице српске, Нови Сад 2023

Зборник радова о стваралаштву Владимира Пиштала настао је окупљањем радова са Округлог стола који је део Награде Златна књига Библиотеке Матице српске, а чији је добитник за 2023. годину Владимир Пиштало. Награда је уручена приликом прославе Дана Библиотеке Ма-